

PENANAMAN SAWIT LESTARI DAN IMPAK SOSIOEKONOMI
(Sustainable Oil Palm Cultivation and Socioeconomic Impact)

Aki @ Zaki Bin Aman, Er, A.C. & Chamhuri Siwar

ABSTRAK

Industri sawit di Malaysia telah berkembang pesat terutama dari segi peluasan kawasan penanaman maksima pada masa kini. Penanaman kelapa sawit adalah proses jangka panjang yang memerlukan perancangan sistematik, bersepadu dengan kos efektif untuk kekal berdaya saing dan lestari. Walau bagaimanapun aktiviti pembangunan ladang sawit sering dikaitkan dengan punca masalah sosioekonomi dan pencemaran persekitaran serta masyarakat setempat kerana melibatkan kawasan yang luas. Kaedah yang digunakan untuk menilai kejayaan projek ini adalah melalui soalselidik terhadap 62 responden serta pemerhatian keatas masyarakat setempat. Kajian ini bertujuan untuk mengkaji keberkesanan projek yang dilaksanakan oleh Lembaga Sawit Malaysia untuk meningkatkan pendapatan, hasil penduduk tempatan serta menjana ekonomi setempat. Kaedah pengurusan lestari semasa aktiviti pembangunan di jangka dapat meminimakan kerosakan kepada sumber semulajadi seperti kualiti air, sumber air kawasan tadahan air dan pengekalan kawasan nilai tinggi untuk generasi akan datang. Penggunaan konsep tanggungjawab sosial korporat juga menyumbang kepada peningkatan taraf hidup penduduk. Projek ini telah memberi peluang kepada masyarakat bersama-sama menerima manfaat dan peningkatan pendapatan, penjanaaan peluang pekerjaan dan perniagaan. Seterusnya, amalan pertanian terbaik seperti pembakaran sifar, pembinaan teres, penanaman kekacang penutup bumi, pengekalan zon pemampam semasa pembangunan ladang meminimumkan impak kepada persekitaran.

Kata kunci: penanaman sawit lestari, amalan pertanian terbaik, imapk sosioekonomi, tanggungjawab sosial korporat, masyarakat setempat

ABSTRACT

Major developments have been achieved in Malaysia's oil palm industry especially in terms of the vast expansion of cultivated land in recent times. Oil palm cultivation is a long term process which requires systematic and integrated planning in a cost effective manner in order to be sustainable and competitive at the global level. However, developmental activities of oil palm plantation are frequently associated with causes of socioeconomic issues and adverse impact towards the environment and local community as extensive areas of land are involved. The effectiveness of this project was assessed via interviews based on a set of questionnaires with 62 respondents and participatory observation of the local community. The purpose of this research was to study the

effectiveness of the projects carried out by the Malaysian Palm Oil Board which aims to increase the income of the locals and generate greater benefits for the local economy. Sustainable oil palm cultivation methods were expected to minimize the damage towards natural resources such as water quality, water sources, natural reservoirs of water, and also aid in the preservation of high value land areas for the future generations. The application of the concept of corporate social responsibility has also led to the improvement of the standard of living for the local communities. The benefits derived from sustainable cultivation methods are an increase in their income level as well as generation of employment and business opportunities. In addition, good agricultural practices such as zero burning, construction of terraces, plantation of legume cover crops and maintenance of buffer zones in oil palm cultivation minimizes its environmental impacts.

Keywords : sustainable oil palm cultivation, good agricultural practices, socioeconomic impact, corporate social responsibility, local community

PENGENALAN

Industri sawit telah berkembang pesat di Malaysia. Pada tahun 2007, pendapatan negara daripada nilai eksport minyak sawit bernilai RM 45 billion. Malahan melalui Dasar Pertanian Negara 2000 – 2010 (DPN 3), kerajaan telah menetapkan seluas 6 juta hektar tanah untuk pertanian iaitu termasuk tanaman makanan dan tanaman komoditi. Malaysia mempunyai keluasan 32 juta ha tanah dan sehingga 2007, penanaman kelapa sawit telah meliputi kawasan seluas 4.3 juta ha iaitu 11.75% daripada keseluruhan tanah di Malaysia (MPOB 2010). Sebagai pengeluar utama, Malaysia berhasrat untuk memenuhi tuntutan daripada pengguna dan pengilang. Malaysia telah menghasilkan 14 juta tan minyak sawit iaitu bersamaan 47 % daripada pengeluaran global pada tahun tersebut. Keadaan yang pesat ini telah mendorong kawasan pertanian negara hampir mencapai maksima dan kebanyakan kawasan kelapa sawit baru telah di buka di kawasan hutan sekunder atau bertukar daripada kawasan tanaman koko atau getah.

Sarawak adalah negeri hutan hujan tropika yang kaya dengan kepelbagaian biologi yang belum diterokai. Ramai pengusaha industri sawit tertarik dan tertumpu ke kawasan seluas 12,445,000 hektar. Sarawak mempunyai kadar pertumbuhan ladang sawit seluas 35,584.4/ha/setahun (MPOB 2007).

Peranan minyak sawit sebagai sumber bahan makanan serta bukan makanan dan peningkatan dalam permintaan global telah menarik minat ramai pelabur untuk menceburi bidang ini. Pulangan pelaburan yang tinggi dalam tempoh masa yang singkat juga merupakan faktor utama mendorong industri ini berkembang dengan pesatnya. Industri ini juga menyediakan peluang pekerjaan kepada 1.5 juta orang secara langsung atau yang berkaitan. Bagaimanapun ianya sedang berdepan dengan cabaran untuk membekalkan minyak masak global yang mencukupi serta mampan.

Pembukaan ladang sawit sering di kaitkan dengan aktiviti yang mendatangkan mudarat kepada alam sekitar amnya penduduk setempat kerana ianya merupakan satu proses yang berterusan dan akan mengubah persekitaran kepada situasi baru . Pembangunan juga di kenalpasti sebagai proses yang dinamik serta boleh mempengaruhi berbagai aspek seperti, sosial, ekonomi dan alam sekitar dan dilihat sebagai membawa kebaikan kepada masyarakat melalui perubahan kualiti kehidupan yang lebih sempurna jika dilakukan dengan lestari. Walau bagaimanapun ianya selalu di taksirkan dengan gambaran negatif terhadap impak yang di terima dan memberi kesusahan kepada penduduk setempat apabila di lakukan tanpa perancangan yang teliti dan efisien.

Sosio ekonomi adalah aktiviti yang melibatkan komuniti dalam bidang ekonomi termasuk faktor ekonomi dan masyarakat. Tujuan utama aktiviti sosial ekonomi di lakukan adalah untuk mencipta punca pendapatan kepada ahli masyarakat tersebut dan aktiviti ini akan memberi kesan secara langsung atau yang berkaitan berbanding keadaan ekosistem asal. Kesan kepada sosio ekonomi juga telah di kenalpasti untuk di kaji dengan melihat perubahan yang telah berlaku akibat adanya projek tersebut di kawasan ini melalui borang soal selidik dan pemerhatian. Peningkatan pendapatan dan hasil merupakan aspek sosio ekonomi yang di kaji untuk melihat impak daripada projek ini.

KG. LADANG ASAP, SARAWAK

Kampung ladang asap merupakan sebuah kampung yang terdiri dari penduduk rumah panjang yang tinggal di sekitar tapak projek iaitu penghuni rumah panjang Nyaleng, Sg Asap , Bakun ,Belaga, Kapit , Sarawak.

Penghuni rumah panjang di dapati masih mengamalkan adat dan kebudayaan turun temurun mereka walaupun mereka kini telah terdedah kepada budaya baru yang di bawa oleh orang luar. Ini di lihat apabila pengamalan budaya seperti terdapat perayaan menerima pelawat luar, kebudayaan ini dapat di persembahkan semasa majlis tersebut berlangsung. Alat muzik dan tarian tradisional masih boleh di persembahkan oleh penghuni rumah panjang. Warisan ini di lihat ada kesinambungan walaupun generasi muda telah beralih arah mencari pendapatan.

Selain daripada kebudayaan, pantang larang juga masih di amalkan terutamanya dalam hal kematian. Mereka akan berkumpul di rumah panjang yang mempunyai kematian selama beberapa hari bergantung kepada hariki si pematil tersebut sebagai penghormatan terakhir dan rasa simpati kepada ahli keluarga yang telah meninggal dunia. Untuk yang bertaraf Temenggong dan Pemanca selama 16 hari penghuni rumah panjang tersebut akan berkabung , manakala untuk penduduk biasa tidak kurang 7 hari. Mereka hanya boleh keluar dari rumah panjang pada hari kedua dan sekiranya mereka tidak mematuhi peraturan ini , denda akan di kenakan.

Artikel ini bertujuan menganalisis sosioekonomi penanam sawit di Kg. Ladang Asap, Sarawak, sebuah ladang di bawah pengurusan MPOB. Kajian ini merupakan tinjauan keatas penduduk rumah panjang yang tinggal di sekitar tapak projek iaitu penghuni rumah panjang Nyaleng, Sg Asap, Bakun, Belaga, Kapit, Sarawak. Temubual akan mengkaji kesan-kesan yang di terima secara langsung atau berkaitan hasil daripada pembukaan lading sawit.

METOD

Kajian ini dilakukan dengan menggunakan kaedah temubual, pemerhatian dan penggunaan borang soal selidik. Responden diambil dari penghuni-penghuni rumah panjang dalam lokasi projek yang mendapat impak daripada pembukaan ladang sawit oleh MPOB. Luas kawasan projek adalah 1000 hektar, berkedudukan pada latitud $02^{\circ} 57' 56''\text{N}$ hingga $03^{\circ} 01' 0''\text{N}$ dan longitud $113^{\circ} 54' 23''\text{E}$ hingga $114^{\circ} 00' 50''\text{E}$ (Aki@Zaki Aman 2010). Manakala data sekunder diperolehi dengan kerjasama daripada agensi kerajaan seperti POLIS, Pusat Kesihatan, Pejabat Daerah Kecil serta syarikat perladangan yang berdekatan.

PEMBANGUNAN LESTARI PENANAMAN KELAPA SAWIT

Amalan pengurusan lestari iaitu mengadakan zon pemampasan di sepanjang sungai dengan mengekalkan kawasan asal di kedua-dua bahagian sungai dengan keluasan yang di tetapkan kerana ia dapat membantu mengekalkan kualiti air.

Malaysia amat mementingkan kualiti air di kekalkan supaya kesihatan pengguna terjamin serta tidak mencemarkan alam sekitar. Kualiti air boleh di definisikan melalui ciri fizikal, kimia, biologiikal, dan estetik. Oleh itu satu indek telah di wujudkan untuk memudahkan perbandingan di buat untuk menentukan tahap kualiti air tersebut.

Ini dapat di buktikan apabila rekod kualiti air yang di kaji pada setiap 4 bulan sekali menunjukkan tiada berlaku pencemaran pada kualiti air. Kajian kualiti air di sungai di dalam kawasan di lakukan secara *in situ* dan sampel air yang di ambil di hantar ke makmal dengan segera. Keadaan cuaca semasa sampel di ambil adalah cerah dan tidak berhujan.

Pengambilan sampel di lakukan pada sebelum hutan di tebang dan kekerapan pada setiap empat bulan apabila selepas hutan di tebang dan di tanam dengan kelapa sawit. Diantara parameter yang di ambil adalah pH, oksigen terlarut (DO) permintaan oksigen biokimia (BOD), permintaan oksigen kimia (COD), bahan pepejal terampai (SS) dan Ammonium nitrat (AN).

Untuk mendapatkan data oksigen terlarut (DO) alat DO meter (YS1 – 55) telah di gunakan untuk mengukur paras DO pada kedalaman diantara 30 cm daripada permukaan air manakala untuk BOD, COD, TSS dan AN, sampel air akan di hantar ke makmal untuk di analisa.

Jadual 1 Piawaian nasional kualiti air di Malaysia.

INTERIM NATIONAL WATER QUALITY STANDARDS FOR MALAYSIA (INWQS)

Parameters	(Units)	Classes					
		I	IIA	IIB	III	IV	V
Ammonical Nitrogen	mg/l	0.1	0.3	0.3	0.9	2.7	>2
BOD	mg/l	1	3	3	6	12	>12
COD	mg/l	10	25	25	50	100	>100
DO	mg/l	7	5 - 7	5 - 7	3 - 5	<3	<1
pH	-	6.5-8.5	6.5 - 9.5	6 - 9	5 - 9	5 - 9	
Colour	TCU	15	150	150			
Electrical Conductivity	mmhos/cm	1000	1000		-	6000	-
Floatables	-	N	N	N	-	-	-
Odour	-	N	N	N	-	-	-
Salinity	‰	0.5	1	-	-	-	-
Taste	-	N	N	N	-	-	-
Total Dissolved Solids	mg/l	500	1000	-	-	-	-
Total Suspended Solids	mg/l	25	50	50	150	300	>300
Temperature	°C	-	Normal +2	-	Normal +2	-	-
Turbidity	NTU	5	50	50	-	-	-
Faecal Coliform*	counts/100 ml	10	100	400	5000 (2000)@	5000 (2000)	-
Total Coliform	counts/100 ml	100	5000	50000	50000	50000	>50000

Sumber: Jabatan Alam Sekitar 2008

Pengekalan ekosistem berhampiran sungai iaitu zon pemampasan telah berjaya memelihara kualiti air seperti sedia kala. Ini adalah kerana zon pemampasan telah bertindak sebagai penapis (filter) yang menghalang dan menyerap segala faktor pencemaran seperti

hakisan tanah daripada memasuki air. Ini berlaku kerana tumbuhan dan rumput yang di kekalkan telah bertindak sebagai penapis yang menghalang kelodak tanah daripada memasuki kawasan sungai dengan memperlahankan kederasan dan mengurangkan kuantiti air. Akar akar tumbuhan pula telah menyerap nutrien yang di hanyutkan melalui air memasuki sungai .

Faktor pembajaan dan penggunaan racun rumpai kepada tanaman sawit yang di jalankan di kawasan berdekatan juga tidak mengubah kualiti air tersebut apabila adanya zon pemampam.

Pengekalan pokok di kawasan zon pemampam membolehkan kanopi pokok bertindak sebagai pelindung dan menyejukkan air sungai, memperbaiki keadaan habitat dalam air seperti ikan. Kanopi ini juga menyediakan perlindungan kepada haiwan terrestrial daripada cuaca yang melampau.

Secara amnya zon pemampam telah menunjukkan kesan positif dengan mengurangkan pengaruh nutrien daripada aktiviti pertanian serta agrokimia terhadap air sungai. Zon pemampam adalah amalan yang praktikal bagi mencapai matlamat ini. Kestabilan tebing sungai daripada runtuhan atau hakisan berpunca daripada akar tumbuhan yang menstabilkan tanah secara mekanikal mengikat tanah dan mengurangkan berat tanah melalui evapotranspirasi.

Keadaan ini membuktikan bahwa kualiti air sungai sediaada masih boleh di gunakan oleh penghuni rumah panjang berdekatan malahan pekerja ladang juga turut menggunakan air sungai sebagai kegunaan harian untuk mandi, membasuh dan memasak. Data yang di perolehi di lokasi K menunjukkan tiada perubahan pada pengambilan sampel 1 dan 2 kerana lokasi tersebut tidak di ganggu dan di jadikan sebagai lokasi kawalan.

Walaupun aktiviti membersihkan kawasan berbukit di lakukan tetapi apabila pembinaan teres dan penanaman kecacang penutup telah di tanam, maka risiko berlakunya hakisan tanah yang membawa kepada keruntuhan bukit dapat di elakkan.

Kawasan pemeliharaan nilai tinggi atau HCV yang telah di kenalpasti sebelum kerja kerja penebangan hutan di buat berdasarkan kepada empat kriteria yang di tetapkan dan berjaya di kekalkan selepas aktiviti pembangunan ladang siap. Definasi HCVA bermakna tempat itu mempunyai salah satu ciri – ciri seperti berikut :

- kawasan tadahan air
- kawasan perkuburan
- kawasan warisan budaya atau adat
- kawasan yang mempunyai flora dan fauna yang di lindungi

Memelihara dan mengekalkan kawasan tadahan hujan atau di kenali sebagai hutan bukit amat penting untuk mengelakkan berlakunya kemusnahan hutan awan

(Cloud forest) yang seterusnya akan memberi kesan kehilangan sumber air kerana fungsi utama hutan bukit adalah untuk menyerap lembapan udara atau di kenali sebagai pemendakan mendatar. Hutan awan di kawasan tropika lembap menunjukkan hutan tersebut sering di lutupi awan atau kabus sepanjang masa dan di samping menyerap air hujan, ia juga menerima lembapan tambahan dalam bentuk pemeluwapan titisan air di udara. Keadaan ini telah menjamin sumber air yang berterusan kepada sungai yang berdekatan dalam kawasan projek.

Pihak MPOB telah menggunakan beberapa jentera berat seperti empat buah Bulldozer, tiga Excavator, dua buah lori 10 tayar, empat kenderaan pacuan empat roda, dua buah traktor , 10 buah chainsaw , dua jenerator sepanjang tempoh kerja – kerja penebangan hutan. Purata pekerja yang terlibat setiap hari yang mengendalikan atau berhubungkait dengan jentera ini adalah seramai 46 orang .

Untuk tempoh selama dua tahun, tidak berlaku sebarang kemalangan maut kecuali dua kes kecederaan ringan di sebabkan oleh kemalangan sendiri iaitu terjatuh daripada kenderaan yang di naiki. Pencegahan awal seperti memastikan peraturan menggunakan jentera dengan betul telah dapat membantu menghalang berlakunya kemalangan yang tidak di ingini.

Perkara ini dapat dielakkan apabila pihak MPOB melalui kerjasama pengguna jalan yang lain amat berhati – hati dan memandu dengan tertib semasa menggunakan jalan tersebut. Kesedaran penggunaan lori pengangkutan dengan menutup barang yang di bawa serta tidak berlebihan (overloaded) dapat mengelakkan daripada muatan terjatuh dan boleh membahayakan keselamatan kepada pengguna yang lain serta pematuhan berat yang di benarkan dapat memastikan sistem brek boleh berfungsi dengan baik apabila berlakunya kecemasan. Perancangan yang baik dan koordinasi akan dapat mengurangkan kekerapan penggunaan lori pengangkut serta menjimatkan kos.

Didapati apabila projek telah di mulakan, maka kumpulan yang mendapat manfaat langsung seperti pekerja, kontrektor, peniaga restoran malahan penduduk yang tiada kaitan langsung juga mendapat impak apabila berpeluang menyediakan rumah sewa kepada kakitangan MPOB.

Bagi penduduk yang bekerja di projek MPOB, taraf hidup mereka dapat di tingkatkan melalui pendapatan yang di terima pada setiap bulan. Selain daripada itu, kemasukan orang luar ke kawasan ini,, telah memberi masyarakat sedia ada satu cabaran baru dengan situasi yang menuntut perkongsian kawasan penempatan, kemudahan awam bersama masyarakat lain..

6. ANALISIS SOSIOEKONOMI PENEROKA SAWIT

Responden merupakan penghuni rumah panjang yang terletak di dalam kawasan projek. Seramai 62 resonden telah memberi kerjasama untuk di soalselidik. Setiap responden mengambil masa selama 30 minit hingga 45 minit. Analisis dilakukan terhadap jantina, bangsa dan agama, umur, Status Perkahwinan, Tahap Pendidikan,

Pekerjaan, Pendapatan Individu, Pendapatan Isirumah, Jenis kediaman, Pemilikan kenderaan, Pemilikan peralatan rumah, Bekalan Air, Bekalan elektrik, Kemudahan awam, Maklumat mengenai MPOB, Status tanah dan Maklumbalas terhadap projek MPOB.

6.1 Jantina

Jadual 1 menunjukkan 64.50 % daripada jumlah 62 orang responden ialah lelaki manakala 35.50% ialah responden perempuan. Terdapat 31 orang ketua isi rumah dengan saiz purata sebuah keluarga sebanyak 7.45 orang sekeluarga. Hal ini menggambarkan kaum lelaki lebih ramai terpilih menjadi responden.

Jadual 1 Jantina Responden

Jantina	Bil. responden	%
Lelaki	40	64.5
Perempuan	22	35.5
Jumlah	62	100

6.2 Bangsa dan Agama

Terdapat 90.32% daripada sejumlah 62 responden berbangsa Kenyah, 6.45% Bemali dan 3.23% Kejaman sebagaimana ditunjukkan dalam jadual 2. Walau bagaimanapun kesemua mereka tergolong dalam kumpulan Orang Ulu. Mereka adalah penduduk pribumi asal yang telah menetap di kawasan Bakun semenjak sebelum kemerdekaan dan sering berpindah randah untuk bercucuk tanam. 100% responden menganut agama kristian.

Jadual 2 Bangsa Responden

Bangsa	Bilangan responden	Peratus %
Kenyah	56	90.32
Bemali	4	6.45
Kejaman	2	3.23
Jumlah	62	100.00

6.3 Umur Responden

Jadual 3 pula memaklumkan terdapat 3.23% responden berumur di bawah 18 tahun, 66.13 % berumur 19 hingga 50 tahun dan 30.64% berumur lebih 50 tahun. Bilangan responden lelaki berumur kurang 18 tahun adalah seorang atau 1.62 % dan perempuan juga seorang atau 1.62 %. Responden yang berumur di antara 19 – 50 tahun pula ialah 50% di wakili oleh lelaki dan perempuan 16.13 %. Manakala responden yang berumur lebih 50 tahun pula di wakili oleh 12.90% kaum lelaki dan 17.74 %. Wanita. Purata umur responden ialah 39.4 tahun. Hal ini menunjukkan 19-50 tahun atau golongan belia adalah lebih tinggi berbanding golongan lain.

Jadual 3 Umur Responden

Kategori umur	Bilangan	Lelaki	Perempuan	%
<18	2	1 (1.62)	1 (1.62)	3.23
19 – 50	41	31 (50.00)	10 (16.13)	66.13
>50	19	8 (12.90)	11 (17.74)	30.64
Jumlah	62	40 (64.52)	22 (35.48)	100.00

6.4 Status Perkahwinan

Jadual 4 menggambarkan status perkahwinan responden dengan 61.2% lelaki berkahwin dan 3.23% belum berkahwin. 32.26% perempuan berkahwin manakala 3.23% masih bujang. Seramai 46 pasangan menetap di rumah panjang secara berasingan dengan ibubapa dan 12 pasangan berkongsi rumah dengan keluarga ibubapa mereka.

Jadual 4 Status Perkahwinan

Jantina	Berkahwin	Belum berkahwin	Jumlah
Lelaki	38 (61.2%)	2(3.23%)	40(64.43%)
Perempuan	20(32.26%)	2(3.23%)	22(35.59%)
Jumlah	58(93.46%)	4(6.46%)	62(100.00%)

6.5 Tahap Pendidikan

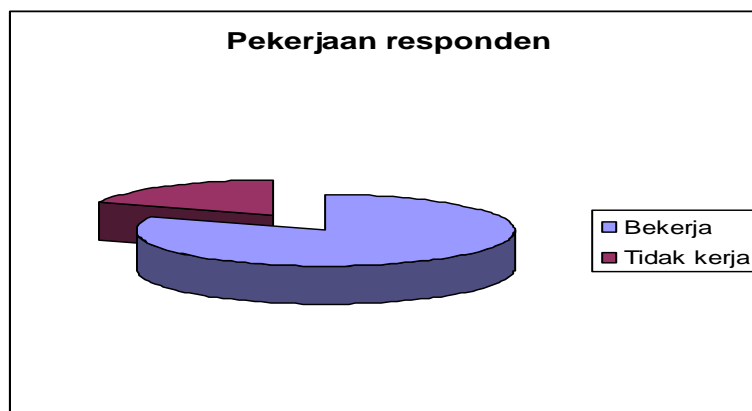
Merujuk kepada Jadual 5, daripada sejumlah 25.8% yang tidak pernah bersekolah, 61.2 % adalah lelaki manakala 32.26% ialah perempuan. Manakala sebanyak 37.10 % (lelaki) menerima pendidikan sehingga sekolah rendah. Sebanyak 33.87% (19.36 % lelaki dan 14.52% perempuan) menerima tahap pendidikan sekolah menengah dan bakinya 3.23% (perempuan) berpelajaran ke tahap Universiti/Kolej.

Jadual 5 Tahap Pendidikan

Tahap pendidikan	Lelaki	Perempuan	Bilangan
Tidak bersekolah	5 (8.06%)	11(17.74%)	16(25.8%)
Sekolah Rendah	23(37.1%)	0(0%)	23(37.10%)
Sekolah Menengah	12(19.36%)	9(14.52%)	21(33.87%)
Universiti/Kolej	0(0%)	2(3.23%)	2(3.23%)
Jumlah	40(64.52%)	22(35.5%)	62(100.0%)

6.6 Pekerjaan

Rajah 1 menunjukkan bilangan responden yang bekerja adalah 53 orang atau 85.48% dan bakinya seramai 9 orang tidak bekerja terdiri daripada perempuan sahaja. Manakala jadual 4.13 pula menunjukkan daripada bilangan responden lelaki seramai 27 orang adalah bekerja sendiri dan bakinya 18 orang bekerja dengan majikan seperti syarikat perladangan, pembalakan, kerja – kerja am di empangan Bakun. Jenis pekerjaan sendiri pula adalah bertani dan memburu di hutan sekitar rumah panjang

Rajah 1 Pekerjaan responden

Bilangan responden perempuan yang bekerja tidak bekerja adalah seramai 9 orang dan mereka merupakan surirumah sepenuh masa. Manakala responden perempuan yang bekerja adalah 8 orang bekerja sendiri dan 5 orang bekerja dengan majikan. Pekerjaan sendiri yang di lakukan oleh golongan wanita adalah bertani, berniaga secara kecilan di pasar tamu manakala bekerja dengan majikan adalah guru, pekerja am di pejabat kerajaan.

Jadual 6 Perkerjaan responden

Jantina	Pekerjaan			Jumlah
	Tidak bekerja	Bertani/sendiri	majikan	
Lelaki	0	27	13	40
Perempuan	9	8	5	22
Jumlah	9	35	18	62

6.7 Pendapatan Individu

Jadual 7 menunjukkan kumpulan gaji responden kurang daripada RM400 adalah sebanyak 21 responden atau 33.87% manakala jumlah gaji paling sedikit adalah

RM1501.00 – RM 2000.00 iaitu hanya seramai 1 orang atau 1.61%. Tiada pendapatan adalah sebanyak 9 orang atau 14.52%, pendapatan RM 401-RM650 adalah seramai 8 orang atau 12.90%, pendapatan RM651- RM 1000 adalah sebanyak 10 orang atau 16.13%, pendapatan RM 1001-RM1500 adalah sebanyak 11 orang atau 17.74%, pendapatan RM 1501– RM 2000 adalah seramai 1 orang atau 1.61% manakala pendapatan RM 2001 ke atas adalah seramai 2 orang atau 3.23%. Sumber pendapatan di perolehi dari gaji bulanan, hasil jualan produk pertanian dan kiriman wang daripada anak – anak. Seramai lapan belas orang memperolehi pendapatan bulanan apabila bekerja dengan majikan manakala bakinya 35 orang memperolehi sumber kewangan daripada jualan produk pertanian , hasil memburu dan hasil hutan seperti gaharu, ubatan tradisional.

Jadual 7 Kumpulan Gaji Individu

Kumpulan gaji	Bilangan responden	%
0	9	14.52
< RM 400.00	21	33.87
RM 401.00 – RM 650.00	8	12.90
RM 651.00 – RM 1000.00	10	16.13
RM 1001.00 – RM 1500.00	11	17.74
RM 1501.00 – RM 2000.00	1	1.61
> RM 2001.00	2	3.23
Jumlah	62	100.00

6.8 Pendapatan Isirumah

Berikut adalah pendapatan gaji isirumah responden yang di soalselidik . Pendapatan isirumah di definisikan adalah gabungan pendapatan suami, isteri dan ahli keluarga yang menetap bersama dalam satu rumah telah mengubah komposisi kumpulan gaji berbanding dengan pendapatan individu .

Dalam Jadual 8 menunjukkan bilangan responden yang tidak bergaji telah tiada kerana terdapat sumber pendapatan lain daripada ahli keluarga mereka. Bilangan responden dalam kumpulan gaji kurang RM 400 sebulan telah berkurang sebanyak kepada 12 orang sahaja berbanding 21 orang pada asalnya. Bilangan responden kumpulan gaji RM 401 – RM 650.00 telah bertambah kepada 13 orang berbanding 8 orang dalam kategori yang sama untuk individu. Peningkatan 7 orang responden dalam kumpulan gaji RM651- RM1000.00 menjadikan seramai 17 orang. Bagi kumpulan pendapatan RM1001.00 – RM1500.00 hanya terdapat pertambahan empat orang dan menjadikannya seramai 13 orang. Untuk pendapatan dalam kumpulan RM

1501.00- RM 2000.00 pula terdapat perubahan daripada seorang kepada 5 orang manakala bagi kumpulan melebihi RM2000.00 kekal kepada 2 responden sahaja.

Bilangan responden yang kekal menunjukkan tiada perubahan pendapatan isirumah dengan individu pada kumpulan gaji kurang dari RM400.00 sebulan adalah kerana kebanyakan isteri mereka membantu bertani secara sambilan, anak yang masih bersekolah dan tidak mempunyai sumber pendapatan lain.

Jadual 8 Kumpulan Gaji Isirumah

Kumpulan gaji	Bilangan responden individu	Bilangan responden keluarga	Perubahan (+ / -)	%
0	9	0	-9	-100.00
< RM 400.00	21	12	-9	-42.86
RM 401.00 – RM 650.00	8	13	5	62.50
RM 651.00 – RM 1000.00	10	17	7	70.00
RM 1001.00 – RM 1500.00	11	13	2	18.18
RM 1501.00 – RM 2000.00	1	5	4	400.00
> RM 2001.00	2	2	0	-
Jumlah	62	62	-	-

6.9 Jenis kediaman

Merujuk kepada Jadual 9, keseluruhan responden tinggal di rumah panjang tetapi terdapat 13 orang responden yang sama mempunyai rumah kampung yang berdekatan dengan rumah panjang yang di gunakan semasa menanam padi, memungut hasil tanaman dan bertani. Rumah kampung bermakna rumah yang di bina berasingan daripada rumah lain yang dibina secara sendiri.

Jadual 9 Jenis kediaman

Jenis Kediaman	Bil responden	%
Pondok	15	20.27

Rumah panjang	62	100.00
Rumah kampung	13	17.57

6.10 Pemilikan kenderaan

Dalam Jadual 10 pula, seramai 25 orang tidak memiliki apa –apa kenderaan. Seramai 19 daripada mereka adalah wanita dan bakinya 6 orang adalah lelaki yang telah berumur lebih 50 tahun. Terdapat 3 orang mempunyai basikal dan seramai 41 orang memiliki motorsikal. Hanya 4 reponden sahaja yang mempunyai kereta serta seramai 5 orang mempunyai dua buah kenderaan berbeza serentak tetapi terdapat 5 responden mempunyai kenderaan lain seperti sampan.

Jadual 10 Pemilikan kenderaan

Jenis kenderaan	Biangan responden	%
Tiada	18	32.00
Basikal	3	4.00
Motorsikal	41	53.00
Kereta	4	5.00
Lain – lain, nyatakan	5	6.00
Jumlah	71	100.00

6.11 Pemilikan peralatan rumah

Berikut adalah senarai pemilikan peralatan rumah oleh responden dalam Jadual 11. Seramai 54 responden memiliki television mewakili sebanyak 73% daripada keseluruhan responden. Pemilikan radio pula adalah seramai 24 orang atau 32% . Seterusnya terdapat

dua responden yang mempunyai television satelit iaitu Astro. Pembelian pemain VCD juga telah di perolehi oleh 10 responden.

Bagi seorang responden remaja yang berumur kurang 18 tahun telah memiliki seunit MP3. Seramai 42 responden pula mempunyai kipas angin manakala terdapat seorang responden mempunyai penghawa dingin. Untuk alatan Dispencer, tidak terdapat seorang pun responden memilikinya manakala hanya seorang responden sahaja mempunyai satu vacuum.

Sungguhpun kebanyakan responden masih menggunakan kayu api sebagai dapur tetapi terdapat 54 responden juga memiliki dapur gas yang akan di gunakan pada waktu malam atau musim hujan sahaja. Walaupun tidak mendapat bekalan air kerajaan, tetapi masih terdapat seramai 17 responden menggunakan mesin basuh untuk mencuci pakaian. Kedudukan rumah panjang ini amat terpencil, hanya satu responden sahaja iaitu tuai rumah yang mempunyai telefon satelit yang di kongsi bersama dengan anggota keluarga yang lain.

Teknologi terkini memang tidak dapat di pisahkan walaupun berada di luar kawasan pedalaman. Ini di buktikan dengan seramai 26 responden memiliki telefon bimbit yang hanya boleh di gunakan apabila mereka berada di kawasan tertentu atau di pekan Sg Asap sahaja.

Untuk peti sejuk pula terdapat seramai 4 responden memilikinya bagi tujuan menyimpan hasil buruan atau tangkapan ikan. Hampir keseluruhan saiz peti sejuk adalah kecil dan akhir sekali hanya terdapat seorang sahaja menggunakan pembakar roti pada masa tertentu sahaja.

Jadual 11 Senarai Pemilikan Peralatan Rumah

Jenis peralatan rumah	Bilangan responden	%
Televisyen	54	73.00

Radio	24	32.00
Astro	2	3.00
Pemain VCD	10	14.00
MP3	1	1.50
Kipas elektrik	42	57.00
Aircond	1	1.50
Dispencer	0	0
Cerek elektrik	2	3.00
Vacum	2	3.00
Dapur gas	54	73.00
Mesin basuh	17	23.00
Telefon	1	1.50
Telefon bimbit	26	35.00
Peti sejuk	40	54.00
Pembakar roti	1	1.50

6.12 Bekalan Air

Kedudukan lokasi rumah panjang yang terlalu jauh daripada pusat penempatan semula telah menghalang peluang mereka untuk mendapatkan bekalan air bersih dari Lembaga Air Kuching Utara. Air yang di gunakan setiap hari adalah sumber dari kawasan tadahan air yang berdekatan dan di sambung ke rumah panjang menggunakan paip. (Gravity Feed water). Selain daripada itu, air sungai yang berdekatan juga di gunakan pada musim kemarau untuk mencuci pakaian atau mandi. Air hujan juga di simpan di dalam tangki untuk musim tertentu sebagai alternatif kepada sumber air semulajadi.

6.13 Bekalan elektrik

Bekalan elektrik juga tidak dapat di bekalkan Lembaga Elektrik Sarawak kerana masalah lokasi. Penghuni rumah panjang sekarang menggunakan generator mulai jam 5.00 petang hingga 12 tengah malam. Walau bagaimanapun jika ada majlis keramaian tertentu, bekalan elektrik daripada generator akan di hidupkan. Penggunaan generator adalah terhad kerana kos yang tinggi dan berkapasiti rendah serta kos penyelenggaraan yang tinggi. Terdapat juga penghuni rumah panjang yang memliki generator kecil untuk kegunaan sendiri.

6.14 Kemudahan awam

Tidak terdapat sebarang kemudahan awam yang di sediakan oleh pihak kerajaan sekitar 10 km daripada rumah panjang ini termasuk sekolah rendah dan menengah. Anak – anak mereka terpaksa pergi ke Pekan Sg Asap untuk belajar di sekolah rendah atau sekolah

menengah dengan jarak 24 km. Memandangkan jalan yang menghubungi ke kawasan pekan merupakan jalan balak, maka tempoh perjalanan memakan masa hampir 45 – 60 minit sehala perjalanan.

Tempat beribadah untuk golongan beragama kristian boleh dilakukan di gereja yang berdekatan dengan rumah panjang mereka. Gereja ini di bina secara gotong – royong antara masyarakat di sini. Untuk penganut beragama Islam pula, hanya terdapat sebuah surau yang di gunapakai bersama dengan pihak sekolah serta terletak di dalam perkarangan sekolah.

Untuk berurusan dengan pejabat kerajaan seperti pejabat Daerah, Balai Polis, Pusat kesihatan , Jabatan Pertanian , mereka perlu pergi ke Pekan Sg Asap untuk mendapatkan perkhidmatan tersebut.

Telefon awam, kedai makan juga boleh didapati di pekan Sg Asap tersebut. Walaubagaimanapun terdapat sebuah kedai runcit yang menjual barangan keperluan harian di kawasan rumah panjang.

Faktor utama yang menyebabkan tiada kemudahan asas ini adalah kerana kos pembinaan yang terlalu mahal serta bilangan komuniti yang sedikit menyukarkan pihak kerajaan memperuntukkan perbelanjaan mengurus kemudahan asas tersebut.

Rajah 2 Kawasan Pekan Sg Asap

6.15 Maklumat mengenai MPOB

Seramai 97% daripada responden pernah mendengar nama MPOB melalui rakan - rakan dan bakinya 3% langsung tidak tahu menahu tentang MPOB. Keseluruhan

responden bersetuju MPOB memulakan projek penanaman kelapa sawit di kawasan berdekatan kediaman mereka dengan syarat mereka akan mendapat manfaat yang sewajarnya daripada projek ini.

6.16 Status tanah

Seramai 97% menganggap tanah yang diduduki sekarang merupakan tanah keturunan dan bakinya tidak mengetahui status asal tanah tersebut. Merujuk kepada Jadual 12, terdapat 2 responden tidak memiliki tanah, 4 orang memiliki tanah kurang daripada 1 ha, 3 orang pula memiliki tanah seluas 1 – 2 ha, 5 orang mempunyai tanah 3 – 5 ha, manakala 12 orang mengaku mempunyai tanah seluas 6 – 10 ha dan 36 orang memiliki tanah seluas > 10 ha.

Jadual 12 Pemilikan tanah oleh responden

Keluasan tanah (ha)	Bil responden	%
Tiada	2	3.23
< 1	4	6.46
1 – 2	3	4.84
3 - 5	5	8.06
1 – 10	12	19.35
➤ 10	36	58.06
Jumlah	62	100.00

Hanya 12 responden sahaja yang menjalankan usahasama dengan Jabatan Pertanian dengan mendapat bantuan untuk menanam pokok buah – buahan, sayuran dan sebagainya. Tiada seorang pun ada melakukan usahasama dengan pihak swasta. Berdasarkan kepada jadual 4.20 , sebanyak 4.84 % pemilik tanah membiarkan tanah terbiar, 14.52 % menanam sayuran, 46.77 % menanam tanaman jangka pendek seperti betik, jagung dan bakinya 33.87 % menanam tanaman jangka panjang seperti lada hitam dan kelapa sawit.

Jadual 13 Jenis tanaman oleh responden

PENGUNAAN TANAH	BIL. RESPONDEN (%)
Tanah terbiar	3 (4.84)
Sayuran	9 (14.52)
Tanaman jangka pendek	29 (46.77)
Tanaman jangka panjang	21 (33.87)
Jumlah	62 (100.00)

Jadual 14 pula mendapati 12.90 % tidak memelihara apa apa ternakan, 48.39 % memelihara ayam/itik, 51.61 % ada menternak khinzir tetapi tiada seorang pun menternak kambing atau haiwan akautik. Terdapat lapan responden yang memelihara lebih dari satu jenis ternakan.

Jadual 14 Jenis ternakan oleh responden

JENIS TERNAKAN	BIL RESPONDEN (%)
Tiada	8 (12.90)
Ayam/itik	30 (48.39)
Khinzir	32 (51.61)
Haiwan akuatik	0

6.17 Maklumbalas terhadap projek MPOB

Merujuk Jadual 15 seramai 93.54 % responden menyatakan amat perlu agar pihak MPOB dapat menyediakan jalan tambahan, kemudahan bekalan air dan elektrik di

kawasan ini dan 3.23 % hanya mengkategorikan perlu dan akhirnya 3.23 % sahaja memilih sederhana.

Untuk peluang berniaga diantara penduduk tempatan, 75.68% amat memerlukan, 18.92 % perlu dan 5.40 % hanya memilih sederhana. Ini bermakna 94.60 % penghuni rumah panjang berharap dapat peluang berniaga untuk menjana pendapatan harian mereka.

Peluang pekerjaan menarik minat 75.68% amat memerlukan, dan bakinya memilih perlu. Pihak responden juga memilih 89.18 % sangat tidak perlu untuk menggunakan pekerja asing dalam projek ini dan 10.82% menyatakan tidak perlu pihak MPOB mengambil pekerja asing.

Kesemua responden amat memerlukan skim bantuan sawit untuk mereka memulakan corak kehidupan baru yang bakal menjana pendapatan keluarga bagi tempoh jangka masa panjang.

Untuk pengekalan hutan 81.08 % menyatakan amat perlu hutan yang ada dapat dkekalkan manakala 16.22 % memilih perlu, dan 2.70 % menyatakan sederhana.

Status sungai juga telah menarik 78.38 % responden memilih amat perlu untuk dikekalkan untuk generasi akan datang, 16.22 % perlu dan 2.70 % menyatakan sederhana.

Kesemua responden sepakat menyatakan pihak MPOB perlu membayar pampasan/gantirugi yang berkaitan serta dapat menjamin keselamatan kepada diri dan keluarga mereka.

Terdapat 72.97% menyatakan sangat tidak perlu untuk mereka berpindah ke tempat lain untuk memberi laluan kepada projek MPOB dan 27.03% memilih tidak perlu. Ini bermakna 100% responden tidak berminat untuk berpindah ke kawasan lain untuk memberi laluan projek tersebut di jalankan di sini.

Jadual 15 Maklumbalas kepada projek MPOB

Pembolehkan Maklumbalas terhadap projek MPOB (N = 62)	1	2	3	4	5	mod	median
	Sangat tidak perlu f (%)	Tidak perlu f (%)	Seder- hana f (%)	Perlu f (%)	Amat perlu f (%)		
1. Menyediakan jalan tambahan	0	0	2 (3.23)	2 (3.23)	58 (93.54)	5	5
2. Kemudahan bekalan utiliti	0	0	2 (2.70)	2 (2.70)	58 (94.60)	5	5
3. Peluang berniaga	0	0	4 (5.40)	11 (18.92)	47 (75.68)	5	5
4. Peluang pekerjaan	0	0	0	18 (24.32)	54 (75.68)	5	5
5. Skim bantuan anak sawit	0	0	0		62 (100)	5	5
6. Penggunaan pekerja asing	58 (89.19)	4 (10.81)	0			1	1
7. Mengekalkan hutan	0	0	2 (2.70)	12 (16.22)	48 (81.08)	5	5
8. Pemeliharaan sungai	0	0	4 (5.40)	10 (16.22)	48 (78.38)	5	5
9. Perlu bayar pampasan	0	0	0		62 (100)	5	5
10. Keselamatan diri/keluarga	0	0	0	0	62 (100)	5	5
11. Mencari tempat tinggal lain	42 (72.97)	20 (27.03)	0	0		1	1
12. Perlu bayar pampasan	0	0	0		62 (100)	5	5
13. Keselamatan diri/keluarga	0	0	0	0	62 (100)	5	5
14. Mencari tempat tinggal lain	42 (72.97)	20 (27.03)	0	0		1	1

7. KESIMPULAN

Pembangunan dalam penanaman dalam kelapa sawit telah memberi kesan baik pada sosioekonomi masyarakat yang mengusahakannya. Selain dapat memelihara kawasan persekitaran pembangunan lestari penanaman kelapa sawit juga membekalkan air yang bersih serta udara yang segar. Penggunaan konsep tanggungjawab sosial korporat di kawasan ini juga akan menyumbang kepada peningkatan taraf hidup penduduk. Projek ini telah memberi peluang kepada masyarakat bersama-sama menerima manfaat dan peningkatan pendapatan melebihi paras kemiskinan melalui pekerjaan dan perniagaan yang di jana daripada projek tersebut. Amalan pertanian yang baik seperti pembakaran sifar, pembinaan teres, penanaman kekacang penutup bumi, pengekalan zon pemampasan semasa pembangunan ladang telah dapat meminimalkan kemusnahan kepada persekitaran. Konsep tanggungjawab sosial korporat di lihat telah membantu segelintir masyarakat memulakan penanaman sawit untuk menjana pendapatan yang lumayan dan stabil tanpa berkompromi untuk mencapai matlamat masa kini dengan tidak menjejaskan kepentingan generasi akan datang.

RUJUKAN

Aki@Zaki Bin Aman. 2010. Pembangunan Lestari Ladang Kelapa Sawit di Sungai Asap, Sarawak. Tesis Sarjana Sains, LESTARI, UKM.

Malaysian Palm Oil Board (MPOB). 2007. *Leadership in palm oil innovations (empowering change for the oil palm industry)*. Kuala Lumpur: MPOB.

Malaysian Palm Oil Board (MPOB). 2007. *Review of the Oil Palm Industry 2007*. Kuala Lumpur: MPOB.

Dasar Pertanian Negara Ketiga.

Aki @ Zaki Bin Aman¹, Er, A.C.², Chamhuri Siwar³

¹MPOB, Bangi, Selangor

²Corresponding author: FSSK, UKM (eveer@ukm.edu.my)

³LESTARI, UKM